

สถานการณ์ไม้ดอกไม้ประดับของประเทศไทย ปี 2563 (เมษายน – มิถุนายน)

สุภาพร สัมโย และอำนาจ อรรถถาวร¹

ผลกระทบของไม้ดอกไม้ประดับในประเทศไทยจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ช่วงเดือนเมษายนยังคงไม่สามารถควบคุมการระบาดของโรคฯ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องประกาศไม่ให้ออกนอกเคหสถานช่วงเวลา 22.00-04.00 น. (เคอร์ฟิว) ทั่วประเทศ และมาตรการต่างๆ ส่งผลกระทบต่อกิจการหรือธุรกิจต่างๆ ภายในประเทศอย่างมาก รวมทั้งการผลิตไม้ดอกไม้ประดับ ทำให้การบริโภคสำหรับใช้ภายในประเทศหดตัวอย่างรุนแรงจากมาตรการ/ข้อจำกัดต่างๆ และส่งผลกระทบต่อระบายผลผลิตจากภาคการส่งออก

เมื่อเริ่มใช้มาตรการผ่อนปรนระยะที่ 1 หลังจากสามารถควบคุมการระบาดของโรคฯ ในเดือนพฤษภาคม บางกิจการสามารถเปิดได้ตามปกติภายใต้ข้อจำกัด จนในเดือนมิถุนายนมีการผ่อนปรนถึงระยะที่ 5 ทำให้สามารถเคลื่อนย้ายสินค้าหรือเดินทางข้ามจังหวัดได้ ประชาชนจึงใช้ชีวิตได้ตามปกติ แต่ยังคงมีการรักษาระยะห่างทางสังคม หรือ social distancing เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การบริโภคไม้ดอกไม้ประดับภายในประเทศจึงเริ่มเกิดขึ้นและช่วยดูดซับผลผลิตตกค้างและส่งออกได้บางส่วน

แม้จะมีการผ่อนปรนให้ประชาชนใช้ชีวิตได้ปกติมากขึ้นเมื่อเทียบกับเดือนมกราคม – มีนาคม แต่ด้วยเศรษฐกิจที่ถดถอยทำให้ผู้บริโภคลดลง รวมทั้งกิจการต่างๆ ต้องตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อลดต้นทุน จึงมีการบริโภคไม้ดอกไม้ประดับค่อนข้างจำกัด ทำให้ผู้ผลิตจำนวนมากลดพื้นที่การผลิต โดยภาพรวมของไม้ดอกไม้ประดับจึงมีการเติบโตลดลงอย่างรุนแรง โดยเฉพาะกล้วยไม้มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ได้รับผลกระทบซึ่งรายละเอียดดังนี้

การผลิตกล้วยไม้และไม้ดอกไม้ประดับ

ในช่วงเดือนเมษายน – มิถุนายน มีพื้นที่การผลิตจำนวน 54,774 ไร่ ซึ่งเพิ่มมากขึ้นถึง 58.79 เปอร์เซ็นต์เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนมกราคม – มีนาคม ของปี 2563 เนื่องจากการผ่อนคลายข้อจำกัดภายใต้มาตรการควบคุมจัดการโรคระบาด

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ ปี 2562 ในช่วงเวลาเดียวกันพบว่า พื้นที่การผลิตรวมลดลงจาก 85,957 ไร่ เหลือ 78,154 ไร่ หรือลดลง 7,803 ไร่ ไม้ดอกไม้ประดับที่มีพื้นที่ปลูกมาก 11 อันดับแรกเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ กล้วยไม้ตัดดอกเมืองร้อน กล้วยไม้ปูดนาม บัวหลวง มะลิ (เด็ดดอก) ดอกกรัก สับปะรดประดับ ไม้ซูดล้อมอื่นๆ เติย ไม้กระถางอื่นๆ กล้วยไม้กระถาง และจำปี-จำปา ตามลำดับ

กล้วยไม้ตัดดอก กล้วยไม้กระถาง มะลิ (เด็ดดอก) จำปี-จำปา และไม้ประดับกระถางอื่นๆ มีพื้นที่เพาะปลูกลดลงค่อนข้างมาก 3,458 985 882 และ 438 ไร่ ตามลำดับ ส่วนไม้ประดับอื่นๆ เช่น ดาวเรือง ปทุมมา เบญจมาศ และกุหลาบตัดดอก เป็นต้น

มีพื้นที่ปลูกรวมลดลง 3,336 ไร่ ขณะที่บัวหลวงมีพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น 1,170 ไร่ มีแหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในจังหวัดนนทบุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม ส่วนดอกกรักมีพื้นที่การผลิตเพิ่มมากขึ้น 240 ไร่ โดยปลูกมากในจังหวัดนครปฐม กรุงเทพมหานคร และนนทบุรี ส่วนพืชอื่นๆ มีพื้นที่การผลิตเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 100 ไร่ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 พื้นที่การผลิตไม้ดอกไม้ประดับที่สำคัญของประเทศไทยในเดือนเมษายน ถึง มิถุนายน ปี 2563 และปี 2562

รายการ	พื้นที่ปลูก (ไร่) เม.ย. - มิ.ย.		
	ปี 2563	ปี 2562	ผลต่าง
กล้วยไม้ตัดดอกเมืองร้อน	21,508	24,528	-3,020
กล้วยไม้ปูดนาม	11,290	11,264	26
บัวหลวง	7,655	6,485	1,170
มะลิ (เด็ดดอก)	7,615	8,600	-985
ดอกกรัก	4,975	4,735	240
สับปะรดประดับ	4,343	4,344	-1
ไม้ซูดล้อมอื่นๆ	3,173	3,106	67
เตย	2,521	2,491	30
ไม้ประดับกระถางอื่นๆ	1,922	2,360	-438
กล้วยไม้กระถาง	1,667	2,340	-673
จำปี-จำปา	1,619	2,501	-882
อื่นๆ รวม 31 ชนิด (พื้นที่ปลูก > 30 ไร่)	9,869	13,205	-3,336
ไม้ดอกไม้ประดับทั้งหมด	78,154	85,957	-7,803

ที่มา : ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

การส่งออกและนำเข้ากล้วยไม้

แม้ว่าสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยจะเริ่มคลี่คลาย และทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเริ่มมีการขับเคลื่อนต่อไป แต่สถานการณ์รอบโลกกลับระบาดรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะประเทศอเมริกาซึ่งเป็นคู่ค้าที่สำคัญ ขณะเดียวกันมาตรการ/ข้อจำกัดระหว่างประเทศทั้งประเทศที่สามารถควบคุมจัดการโรคระบาดได้อยู่ในวงจำกัดและประเทศที่ยังคงมีการระบาดอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการชะลอหรือยกเลิกคำสั่งซื้อจากต่างประเทศเกิดขึ้นเช่นเดียวกับในไตรมาสแรกของปี 2563

มูลค่าการส่งออกเปรียบเทียบในช่วงเมษายน ถึง มิถุนายน ระหว่างปี 2563 กับปี 2562 พบว่า กล้วยไม้มีมูลค่าการส่งออกรวมเหลือ 276.03 ล้านบาท (ลดลง 60.70 %) ซึ่งจำแนกเป็นกล้วยไม้ตัดดอก 230.21 ล้านบาท (ลดลง 59.72 %) ต้นกล้า 11.80 ล้านบาท (ลดลง 56.82 %) ส่วนกิ่งชำไม่มีราก กิ่งชำมีรากและต้นกล้วยไม้รวม 34.02 ล้านบาท (ลดลง 67.13 %) (ตารางที่ 2)

การนำเข้ากล้วยไม้รวมของประเทศไทยมีมูลค่าลดลงเช่นกัน โดยมีการนำเข้าเพียง 2.60 ล้านบาท (ลดลง 28.18 %) ประกอบด้วย กล้วยไม้ตัดดอก และกิ่งชำไม่มีราก กิ่งชำมีราก

¹ สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร เผยแพร่ กันยายน 2563

ต้นกล้วยไม้มูลค่า 0.22 และ 0.16 ล้านบาท ตามลำดับ (ลดลง 85.90 และ 70.91 % ตามลำดับ) ตรงข้ามกับต้นกล้วยไม้ซึ่งมีการนำเข้าเพิ่มสูงขึ้น 47.02 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับปี 2562 มีมูลค่า 2.22 ล้านบาท (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 มูลค่าการส่งออกและนำเข้ากล้วยไม้ ในเดือนเมษายน ถึง มิถุนายนปี 2563 และปี 2562

กล้วยไม้	ส่งออก เม.ย. - มิ.ย. (ล้านบาท)			นำเข้า เม.ย. - มิ.ย. (ล้านบาท)		
	2563	2562	ผลต่าง (%)	2563	2562	ผลต่าง (%)
ตัดดอก	230.21	571.57	- 59.72	0.22	1.56	- 85.90
ต้นกล้า	11.80	27.33	- 56.82	2.22	1.51	47.02
อื่นๆ ^{1/}	34.02	103.50	- 67.13	0.16	0.55	- 70.91
รวม	276.03	702.40	- 60.70	2.60	3.62	- 28.18

^{1/} อื่นๆ หมายถึง กิ่งชำไม่มีราก กิ่งชำมีราก และต้นกล้วยไม้

การส่งออกและนำเข้าไม้ดอกไม้ประดับ

การส่งออกภาพรวมในช่วง เมษายน ถึง มิถุนายน ปี 2563 มีมูลค่า 228.93 ล้านบาท ลดลง 13.56 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันในปี 2562 ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีมูลค่าลดลง ได้แก่ เบญจมาศ ตัดดอก กิ่งชำกุหลาบ ไม้ประดับ ไม้ใบ กิ่งไม้และอื่นๆ และหัวปทุมมา มีมูลค่าการส่งออก 0.25 0.04 111.65 53.10 และ 2.01 ล้านบาท ตามลำดับ ยกเว้นกุหลาบตัดดอกและเมล็ดไม้ดอกที่ไม่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์นี้ โดยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 2.02 และ 59.86 ล้านบาท ตามลำดับ โดยเฉพาะเมล็ดไม้ดอกมีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นมากถึง 65.34 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ดอกไม้ประดับ ระหว่าง เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน ปี 2563 และปี 2562

ไม้ดอก/ ไม้ประดับ	ส่งออก เม.ย. - มิ.ย. (ล้านบาท)			นำเข้า เม.ย. - มิ.ย. (ล้านบาท)		
	2563	2562	ผลต่าง (%)	2563	2562	ผลต่าง (%)
ไม้ตัดดอก						
- คาร์เนชั่น	0.00	0.30	*	23.60	29.48	- 19.94
- เบญจมาศ	0.25	0.64	- 60.87	86.55	81.96	5.61
- ลิลลี่	0.00	0.00	*	24.21	35.58	- 31.97
- กุหลาบ	2.02	1.48	36.53	27.81	31.46	- 11.60
กิ่งชำกุหลาบ	0.04	0.08	- 50.40	0.00	0.08	- 99.24
ไม้ประดับ	111.65	121.10	- 7.80	56.62	27.08	109.07
ไม้ใบ กิ่งไม้และอื่นๆ	53.10	92.25	- 44.25	4.30	4.77	- 9.93
เมล็ดไม้ดอก	59.86	36.20	65.34	6.09	9.06	- 32.74
หัวปทุมมา						
- ไม้ดอก	2.01	9.78	- 79.43	0.00	0.00	*
- งอกหรือมีดอก	0.00	0.00	*	0.06	0.00	*
รวม	228.93	264.83	- 13.56	233.53	224.23	4.15

* ไม่มีหรือมีการส่งออกนำเข้าอันน้อยมาก จึงไม่นำมาเปรียบเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์

การนำเข้าของไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าไม้ตัดดอกเมืองหนาวที่ประเทศผลิตได้ไม่เพียงพอหรือมีคุณภาพต่ำกว่า การนำเข้า คาร์เนชั่น เบญจมาศ ลิลลี่ และกุหลาบ มีมูลค่านำเข้า 23.60 86.55 24.21 และ 27.81 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 ในช่วงเดียวกันทั้งหมดมีการนำเข้าลดลง ยกเว้นเบญจมาศที่เพิ่มขึ้น 5.61 เปอร์เซ็นต์ ไม้ประดับมีมูลค่าการนำเข้า 56.62 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 109.07 %) ส่วนกิ่งชำกุหลาบ ไม้ใบ กิ่งไม้และอื่นๆ เมล็ดไม้ดอก มีมูลค่าการนำเข้าเล็กน้อยและลดลง ซึ่งในภาพรวมมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นเล็กน้อย 9.30 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 4.15 %) (ตารางที่ 3) การนำเข้าไม้ดอกไม้ประดับที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยสะท้อนให้ทราบว่า ตลาดบริโภคภายในประเทศยังมีความต้องการสินค้าที่มีคุณภาพสูงและความหลากหลายของไม้ดอกไม้ประดับจากต่างประเทศเช่นเดิม จากกลุ่มที่มีกำลังซื้อและไม่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคฯ

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกล้วยไม้

กล้วยไม้ โดยเฉพาะกล้วยไม้ตัดดอกยังคงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมากเช่นเดิม การปรับตัวเพื่อแก้ไขหรือรองรับสถานการณ์เฉพาะหน้า โดยทำลายผลผลิตส่วนเกินทิ้ง การลดพื้นที่ผลิตและดูแลรักษาต้นพันธุ์กล้วยไม้เท่าที่จำเป็น ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายให้เกษตรกรได้บางส่วน แต่ยังคงมีความจำเป็นต้องกระตุ้นให้เกิดการบริโภคภายในประเทศ เพื่อประคองและขับเคลื่อนการผลิตให้คงอยู่ระหว่างที่เศรษฐกิจถดถอย จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีจัดจำหน่ายและการขนส่งสินค้า เช่น การจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ (ภาพที่ 1) การจัดส่งทางไปรษณีย์/บริษัทขนส่ง การจัดแสดงหรือประกวดกล้วยไม้เพื่อกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 1 การจำหน่ายกล้วยไม้ผ่านระบบออนไลน์

ภาพที่ 2 การจัดแสดงและประกวดกล้วยไม้เพื่อเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์

สำหรับระยะยาวเกษตรกรควรเตรียมความพร้อมการผลิตในด้านต่างๆ เช่น พันธุ์ เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ การศึกษา กฎระเบียบและช่องทางการจำหน่าย เป็นต้น รวมทั้งการปรับปรุงสภาพโรงเรือนให้เหมาะสม เพื่อรองรับความต้องการของตลาดหลังสถานการณ์การระบาดของโรคฯ โนโลกรเริ่มคลี่คลาย ซึ่งคาดว่าอาจใช้เวลานาน 1-2 ปี การเพิ่มการแปรรูปผลผลิตกล้วยไม้ด้วยนวัตกรรมให้เป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง เช่น เครื่องสำอาง น้ำหอม อาหารเสริม หรือเครื่องประดับ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอสินค้าและช่องทางการจัดจำหน่าย รวมทั้งการหาแนวทางเปิดตลาดคู่ค้าใหม่ เป็นต้น

ไม้ดอกไม้ประดับ

แม้ว่าตลาดไม้ดอกไม้ประดับจะได้รับผลกระทบไม่มากในช่วงที่ผ่านมา แต่ไม้ดอกไม้ประดับบางชนิด เช่น กระบองเพชร ไม้อบน้ำ สับปะรดประดับ (ภาพที่ 3) กลับมีการเจริญเติบโตเพิ่มสูงขึ้น จากความต้องการผ่อนคลายภาวะเครียด เมื่อเกิดโรคฯ ระบาด และการจำกัดต่างๆ รวมทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และการจัดส่งทางไปรษณีย์หรือการขนส่งอื่นๆ เช่นเดียวกับพืชล้มลุกหรือพืชที่ขยายพันธุ์ได้ง่าย ซึ่งอาจพัฒนาต่อไปจนสามารถส่งออกไปต่างประเทศ โดยสร้างความหลากหลายของพันธุ์พืชด้วยการปรับปรุงพันธุ์ การพัฒนาวิธีการขนส่ง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ส่วนไม้ตัดดอก ไม้อายุยาว และไม้ชุดล้อม ควรจัดการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด และลดภาระค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนด้วยการดูแลรักษาพืชเท่าที่จำเป็นและไม่ให้เกิดความเสียหาย นอกจากนี้ควรเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ สำหรับรองรับการผลิตในอนาคตเช่นเดียวกับกล้วยไม้ ส่วนเมล็ดพันธุ์ไม้ดอกและกุหลาบตัดดอกซึ่งมีความต้องการบริโภคเพิ่มมากขึ้น ในระยะยาวต้องสร้างความแปลกใหม่ด้านพันธุ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดอย่างสม่ำเสมอ และเพิ่มโอกาสในการจัดจำหน่าย

ภาพที่ 3 ไม้อบน้ำและสับปะรดประดับ

สรุป

สถานการณ์การผลิตไม้ดอกไม้ประดับของประเทศไทยในช่วง เมษายน ถึง มิถุนายน เริ่มฟื้นตัวจากภาวะชะงัก/ถดถอยเมื่อต้นปี 2563 ทำให้การบริโภคภายในประเทศของไม้ดอกไม้ประดับมีเพิ่มสูงขึ้น และมีแนวโน้มดีขึ้นในช่วงเวลาต่อไป ไม้ตัดดอกที่มีคุณภาพและมีความแปลกใหม่จากต่างประเทศยังเป็นที่ต้องการตลาดของกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อ ดังนั้นในระยะสั้นควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและเพิ่มคุณภาพการผลิตของสินค้าให้ตรงตามความต้องการของตลาด ตลอดจนการสร้างโอกาสและการจำหน่ายในตลาดใหม่ๆ

ส่วนกระบองเพชร ไม้อบน้ำ สับปะรดประดับ ซึ่งมีการเติบโตได้ในระยะที่ผ่านมา จากการปรับเปลี่ยนช่องทางจำหน่ายและการจัดส่ง ควรมีการพัฒนาพันธุ์ เทคโนโลยีการผลิต พัฒนาวิธีการจัดจำหน่ายและขนส่งให้ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับความต้องการสิ่งแปลกใหม่ของตลาด และความสะดวกในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ เช่นเดียวกับเมล็ดพันธุ์ไม้ดอกและกุหลาบตัดดอก พร้อมทั้งการแสวงหาตลาดใหม่ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ควรมีการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศด้วยการสร้างกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดแสดงและจำหน่ายพันธุ์ไม้ การประกวด การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่เกี่ยวกับไม้ดอกไม้ประดับ เช่น กรอบรูปต้นไม้ การจัดสวนในอาคาร การเช่าและให้บริการดูแลรักษา ในด้านการผลิตจำเป็นต้องพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาลดต้นทุนการผลิต การลดจำนวนแรงงาน และการเพิ่มคุณภาพของสินค้า ตลอดจนการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูป